

Kohtulahendite kogumik

KOHTUJURISTI ETTEPANEK
ELEANOR SHARPSTON
esitatud 30. novembril 2017¹

Kohtuasi C-147/16

Karel de Grote – Hogeschool Katholieke Hogeschool Antwerpen VZW
versus
Susan Romy Jozef Kuijpers

(eelotsusetaotlus, mille on esitanud Vredegerecht te Antwerpen (Antwerpeni esimese astme kohus, Belgia))

Direktiiv 93/13/EMÜ – Ebaõiglased tingimused tarbijalepingutes – Siseriikliku kohtu poolt omal algatusel selle kontrollimine, kas leping kuulub direktiivi 93/13 kohaldamisalasse – Artikli 2 punkt c – Mõiste „müüja või teenuste osutaja“

1. Kas mittetulunduslik haridusasutus on „müüja või teenuste osutaja“ direktiivi 93/13/EMÜ² tähenduses, kui ta pakub oma õpilastele krediiti, mis võimaldab neil tasuda õppemaksud ja õppereiside tasud vastavalt intressivabale maksekavale? Ning kui asjaomane õpilane ei osale aktiivselt järgnevas menetluses, milles nõutakse tagasi tasumata võlga koos viivise ja kahjuhüvitisega, siis kas siseriiklik kohus on kohustatud omal algatusel kontrollima, kas leping kuulub nimetatud direktiivi kohaldamisalasse?

2. Sellised küsimused on tõusetunud haridusasutuse ja ühe tema õpilase vahelises vaidluses. See võimaldab Euroopa Kohtul täpsemalt määratleda direktiivi 93/13 kohaldamisala ning direktiivist tulenevad siseriiklike kohtute volitused ja kohustused.

Õigusnormid

Direktiiv 93/13

3. Direktiiv 93/13 võeti vastu EMÜ artikli 100a (nüüd ELTL artikkel 114) alusel. Selle eesmärk on tagada, et tarbijatega sõlmitud lepingud ei sisaldaks ebaõiglasi tingimusi ning kaitsta tarbijaid müüja või teenuste osutaja volist tulenevate kuritarvituste eest.³ Liikmesriikidel on võimalus tagada tarbijatele kõrgem kaitstuse tase siseriiklike õigusnormide abil, mis on direktiiviga ette nähtud õigusnormidest rangemad.⁴

1 Algkeel: inglise.

2 Nõukogu 5. aprilli 1993. aasta direktiiv 93/13/EMÜ ebaõiglaste tingimuste kohta tarbijalepingutes (EÜT 1993, L 95, lk 29; ELT eriväljaanne 15/02, lk 288).

3 Vt põhjendused 4 ja 9.

4 Põhjendus 12.

4. Direktiivi põhjenduses 10 märgitakse, et ebaõiglaste tingimuste eeskirju tuleks kohaldada müüjate või teenuste osutajate ning tarbijate vahel sõlmitud „kõigi lepingute“ suhtes. Selles märgitakse sõnaselgelt, et töölepingud, pärimisõigust ja perekonnaõigust käsitlevad lepingud ning lepingud, mis on seotud äri- või täisühingute asutamise ja töö korraldamisega, tuleb direktiivi kohaldamisalast välja jätta. Direktiivi tuleb siiski kohaldada igasuguse kaubandus-, äri- või kutsetegevuse suhtes, sealhulgas siis, kui need on avalikku laadi.⁵

5. Direktiivi 93/13 artikli 1 lõikes 1 on määratletud selle direktiivi kohaldamisala:

„Käesoleva direktiivi eesmärk on ühtlustada liikmesriikide õigus- ja haldusnormid, mis käsitlevad ebaõiglasi tingimusi müüja või teenuste osutaja ning tarbija vahel sõlmitud lepingutes.“

6. Artikli 2 punktides b ja c on mõiste „tarbija“ määratletud kui „füüsiline isik, kes [direktiiviga 93/13] hõlmataivate lepingute raames toimib eesmärkidel, mis ei ole seotud tema kaubandus-, majandus- ega kutsetegevusega“, ning mõiste „müüja või teenuste osutaja“⁶ on määratletud kui „füüsiline isik, kes [direktiiviga 93/13] hõlmataivate lepingute raames toimib eesmärkidel, mis on seotud tema kaubandus-, majandus- või kutsetegevusega, olenemata sellest, kas ettevõtte on era- või riigiomanduses“.

7. Artikli 3 lõikes 1 on sätestatud, et „[l]epingutingimus, mille suhtes ei ole eraldi kokku lepitud, loetakse ebaõiglaseks, kui see on vastuolus heausksuse tingimusega ning kutsub esile lepinguosaliste lepingust tulenevate õiguste ja kohustuste olulise tasakaalustamatuse, mis kahjustab tarbijat“.

Belgia õigusnormid

8. Direktiiv 93/13 on siseriiklikkusse õigusse üle võetud 6. aprilli 2010. aasta turutavade seadusega (Marktpraktijkenwet). Seaduse kohaldamisala määratlemisel on kasutatud mõistet „ettevõtja“ mõiste „müüja või teenuste osutaja“ asemel, mida kasutatakse direktiivi artikli 2 punktis c. Majandusseadustiku (Wetboek Economisch Recht) artikli I.1 lõikes 1 on ettevõtja määratletud kui „füüsiline või juriidiline isik, kes taotleb pikaajalist majanduslikku eesmärki, sealhulgas selliste isikute ühendus“.

9. Kohtupidamise seadustiku (Gerechtigd Wetboek) artiklis 806 on sätestatud kohtu volitused tagaseljaotsuse tegemisel: „tagaseljaotsuse tegemisel peab kohus rahuldama kohal viibiva poole nõuded või vastuväited, välja arvatud juhul, kui menetlus või nõue või vastuväited on vastuolus avaliku korraga“.

Faktilised asjaolud, menetlus ja eelotsuse küsimused

10. S. Kuijpers oli õpilane Karel de Grote Hogeschoolis (Karel de Grote ülikooli kolledž; edaspidi „KdG“). Ta pidi 3. veebruaril 2014 maksma akadeemiliste aastate 2012–2013 ja 2013–2014 eest õppemaksu ja õppereiside tasu kogusummas 1546 eurot. Tal ei olnud võimalik seda summat korraga maksta, mistõttu kdG õppetöetuste osakond (KdG studievoorzieningsdienst) koostas talle intressivaba maksekava. Selle kava kohaselt maksis kdG õppetöetuste osakond S. Kuijpersile summa, mida ta vajab tasumiseks kdG-le. Alates 25. veebruarist 2014 pidi S. Kuijpers tagastama kdG õppetöetuste osakonnale seitsme kuu jooksul kuus 200 eurot. Viimane osamakse summas 146 eurot tuli tasuda 25. septembril 2014.

⁵ Põhjendus 14.

⁶ Prantsuse ja hollandikeelses tekstis kasutatakse ühte terminit, vastavalt „professionnel“ ja „verkoper“.

11. Lepingus oli järgmine tingimus:

„Kui laenusummat ei maksta (täies ulatuses või osaliselt) õigel ajal tagasi, tuleb tasuda seaduses sätestatud viivist, mille suurus on 10% tasumata põhisummast aastas alates tasumise tähtpäevale järgnevast päevast, ilma et selleks oleks vaja esitada vastavat meeldetuletust. Sellisel juhul tuleb lisaks maksta ka kahjuhüvitist võla sissenõudmisega seotud kulude katteks, mille suurus on lepingu kohaselt 10% tasumata põhisummast, kuid vähemalt 100 eurot.“

12. S. Kuijpers ei maksnud ka siis, kui kdG õppetoetuste osakond oli saatnud talle meeldetuletuse.

13. KdG esitas 27. novembril 2015 S. Kuijpersi vastu hagi Vrederegerecht te Antwerpeni (Antwerpeni esimese astme kohus, Belgia), nõudes (KdG õppetoetuste osakonna poolt sõlmitud lepingu alusel) põhisummat (1546 eurot), viivitusintressi 10% määraga alates 25. veebruarist 2014 (summas 269,81 eurot) ning kahjuhüvitist (summas 154,60 eurot). Esimese astme kohtu 4. veebruari 2016. aasta osaotsusega mõisteti kdG kasuks välja põhisumma 1546 eurot. Ent viivise ja kahjuhüvitise osas uuendas esimese astme kohus menetluse ja palus kdG-l esitada oma seisukoht eelotsusetaotluse esitamise kohta Euroopa Kohtule. kdG esitas 4. märtsil 2016 oma suulise seisukoha selles küsimuses. S. Kuijpers kohtuistungile ei ilmunud.

14. Eelotsusetaotluse esitanud kohus märgib, et kuna S. Kuijpers ei ilmunud kohtuistungile, siis peab kohus vastavalt kohtupidamise seadustiku artiklile 806 rahuldama kdG nõude, välja arvatud juhul kui menetlus või nõue on vastuolus avaliku korraga. Sellest tõusetub küsimus: esiteks, kas siseriiklik kohus võib omal algatusel kontrollida, kas nõude aluseks olev leping kuulub direktiivi 93/13 rakendavate siseriiklike õigusnormide kohaldamisalasse; ning teiseks, kas direktiiviga on kooskõlas siseriiklikud õigusnormid, millega selline kontrollimine oleks vastuolus, kuna ebaõiglasi lepingutingimusi käsitlevad normid ei ole imperatiivsed.⁷ Eelotsusetaotluse esitanud kohus väljendab samuti kahtlust, kas siseriiklikud õigusnormid, mis piiravad ebaõiglasi lepingutingimusi käsitlevate sätete kohaldamisala tarbijate ja „ettevõtjate“⁸ vahelistele lepingutele, on kooskõlas direktiiviga 93/13.

15. Sellistel asjaoludel on eelotsusetaotluse esitanud kohus palunud Euroopa Kohtult juhiseid järgmistes küsimustes:

- „1. Kas liikmesriigi kohus, kes lahendab tarbija vastu esitatud lepinguliste kohustuste täitmise hagi ja kes on liikmesriigi menetlusõiguse kohaselt pädev omal algatusel kontrollima ainuüksi seda, kas haginõue on vastuolus selle riigi avaliku korra normidega, on samamoodi pädev omal algatusel – ka kostja kohtusse ilmumata jätmise korral – kontrollima ja tuvastama, kas asjaomasele lepingule kohaldatakse [direktiivi 93/13], nagu see on Belgia õigusesse üle võetud?
2. Kas vaba haridusasutus, mis annab tarbijale riigi finantseeritud haridust, on ettevõtja Euroopa õiguse tähenduses, kui asi puudutab lepingut sellise hariduse andmise kohta, mille eest tuli tasuda õppemaksu ja antud juhul ka teatud summa haridusasutuse kulude katteks?
3. Kas tarbija ja riigilt toetust saava vaba haridusasutuse vahelisele lepingule, mis puudutab riigi finantseeritud hariduse andmist selle haridusasutuse poolt, kohaldatakse [direktiivi 93/13] ning kas vaba haridusasutus, kes annab tarbijale riigi finantseeritud haridust, on selle hariduse andmist puudutava lepingu osas müüja või teenuste osutaja selle direktiivi tähenduses?“

⁷ Eelotsusetaotluse esitanud kohus väljendab kahtlust ebaõiglasi lepingutingimusi käsitlevate siseriiklike eeskirjade laadi suhtes. Ta näib kahtlevat, kas nende puhul on siseriiklikus õiguses tegemist „avaliku korra“ sätetega.

⁸ Mõistet „ettevõtja“ Belgia rakendusaktides võidakse tõlgendada kitsamalt kui mõistet „müüja või teenuste osutaja“ (osa direktiivi 93/13 isikulise kohaldamisala määratlusest) ning sellisel juhul oleks direktiivi reguleerimisalast välistatud sellised lepingud nagu käesolevas asjas.

16. Kirjalikud seisukohad esitasid Austria, Belgia ja Poola valitsused ning Euroopa Komisjon. Kohtuistungil, mis peeti 9. märtsil 2017, esitasid Belgia valitsus ja komisjon suulisi argumente ning vastasid Euroopa Kohtu küsimustele.

Esimene küsimus

17. Selle küsimusega küsib eelotsusetaotluse esitanud kohus, kas ta on pädev omal algatusel kontrollima, kas leping kuulub direktiivi 93/13 kohaldamisalasse, ehkki tarbija ei ole ilmunud kohtuistungile. See küsimus on seotud siseriikliku eeskirjaga, mis lubab kohtutel kontrollida omal algatusel ainult seda, kas nõue on vastuolus siseriiklike avaliku korra normidega. Analüüsin kõigepealt seda küsimust, kuna küsimus, kas direktiiv 93/13 on kohaldatav (ning kas selle kohaldatavust võib kontrollida *ex officio*) eelneb loogiliselt küsimustele konkreetse lepingu poolte staatuse ja selle lepingu tingimuste seaduslikkuse kohta.

18. Komisjon väidab, et reegel, mille kohaselt ebaõiglasel tingimused ei ole tarbijale siduvad, on oma laadilt imperatiivne. Seetõttu on siseriiklikud kohtud pädevad ja kohustatud isegi siis, kui tarbija ei ilmu kohtuistungile, omal algatusel kontrollima, kas leping kuulub direktiivi 93/13 kohaldamisalasse.

19. Belgia valitsus nõustub komisjoni järeldusega. Ta väidab, et kohtupidamise seadustiku artikkel 806 on selle tõlgendusega kooskõlas, kuna kaaludes, kas tõstatada omal algatusel avaliku korra küsimus, peab siseriiklik kohus kõigepealt kindlaks tegema, kas asjaomane säte üldse kuulub avaliku korra eeskirjade kohaldamisalasse. Võrdväarsuse põhimõtte nõuab, et sama põhjenduskäiku tuleb järgida ka selliste direktiivide nagu direktiiv 93/13 sätete puhul.

20. Väljakujunenud kohtupraktikas on muidugi kinnitust leidnud, et siseriiklik kohus peab kontrollima omal algatusel, kas müüja või teenuste osutaja ja tarbija vahel sõlmitud lepingus sisalduv tingimus kuulub nimetatud direktiivi kohaldamisalasse, ning kui see on nii, siis kas see tingimus on ebaõiglane.⁹

21. Üles jääb ikkagi küsimus, kas siseriiklikul kohtul on sama kohustus ka siis, kui tarbija ei võta menetlusest osa.

22. Sellele küsimusele vastamiseks tuleb arvesse võtta mitut Euroopa Kohtu praktikas juba välja kujunenud põhimõtet.

23. Esiteks, „direktiiviga 93/13 rakendatav kaitsesüsteem lähtub nimelt eeldusest, et tarbija on suhetes müüja või teenuste osutajaga nõrgemal läbirääkimispositsioonil ja omab vähem teavet. See viib olukorrani, kus tarbija nõustub müüja või teenuste osutaja eelnevalt välja töötatud tüüptingimustega, ilma et tal oleks võimalik mõjutada nende sisu“.¹⁰

24. Teiseks on säte, mis näeb ette, et ebaõiglasel lepingutingimused ei ole tarbijale siduvad, „imperatiivne säte, mille eesmärk on ühe lepingupoole nõrgemat seisundit arvesse võttes asendada lepingupartnerite õiguste ja kohustuste vaheline formaalne tasakaal tegeliku tasakaaluga, mis taastab nende vahelise võrdsuse.“^[11] Seda tuleb pidada võrdväärseks siseriiklike normidega, mis siseriiklikus õiguskorras kuuluvad avaliku korra normide hulka.¹² Kontrollimine, kas direktiiv on antud olukorras kohaldatav, eelneb loogiliselt sellele analüüsile (vt käesoleva ettepaneku punkt 20 ja joonealused märkused).

⁹ Kohtuotsus, 21.2.2013, Banif Plus Bank, C-472/11, EU:C:2013:88, punkt 24 ja seal viidatud kohtupraktika. Vt ka kohtuotsus, 9.11.2010, VB Pénzügyi Lízing, C-137/08, EU:C:2010:659, punkt 56. Viimati nimetatud asjas eristas Euroopa Kohus kohtuotsuse punktides 49–52 sõnaselgelt selle hindamist, kas leping kuulub direktiivi 93/13 kohaldamisalasse (analüüsi esimene etapp), selle lepingu tingimuste õigluse hindamist (analüüsi teine etapp).

¹⁰ Kohtuotsus, 21.2.2013, Banif Plus Bank, C-472/11, EU:C:2013:88, punkt 19 ja seal viidatud kohtupraktika.

¹¹ Kohtuotsus, 30.5.2013, Asbeek Brusse ja de Man Garabito, C-488/11, EU:C:2013:341, punkt 38 ja seal viidatud kohtupraktika.

¹² Kohtuotsus, 6.10.2009, Asturcom Telecomunicaciones, C-40/08, EU:C:2009:615, punkt 52.

25. Kolmandaks, sellist tarbija ning müüja või teenuste osutaja vahelist ebavõrdsust saab tasakaalustada ainult välise, lepingupooltest sõltumatu aktiivse sekkumisega.¹³ Selline aktiivne sekkumine tähendab, et kohus peab omal algatusel kontrollima küsimust, kas leping kuulub direktiivi 93/13 kohaldamisalasse ning kas selle tingimused on õiglased. Tarbijatele selle direktiiviga antud kaitse hõlmab ka juhtumeid, kus tarbija ise ei tuginud lepingutingimuse ebaõiglasele olemusele, kuna ta ei ole teadlik oma õigustest või ta kardab neid kasutada tekkida võivate kohtukulude tõttu.¹⁴

26. Lisaks, kui siseriiklikke mehhanisme ei ole ühtlustatud, siis tuleb vastavalt menetlusautonoomia põhimõttele kehtestada liikmesriikide oma õiguskorra raames positiivset jõustamist võimaldavad siseriiklikud rakendusmeetmed, ent seda siiski tingimusel, et need ei ole vähem soodsad, kui meetmed, mida kohaldatakse siseriikliku õigusega reguleeritavate sarnaste olukordade suhtes (võrdväarsuse põhimõte), ja et need ei muuda praktikas võimatuks ega ülemäära keeruliseks liidu õigusega tarbijatele antud õiguste kasutamist (tõhususe põhimõte).¹⁵

27. Euroopa Kohtul on olnud võimalus käsitleda kostja osaluseta toimuva menetluse küsimust kohtuotsuses Asturcom Telecomunicaciones, mis käsitles vahekohtukokkulepet sisaldanud lepingut. Vahekohtuotsus tehti ilma tarbija kohalolekuta ning ta ei vaidlustanud seda siseriiklikus õiguses ette nähtud tähtaja jooksul. Seetõttu muutus nimetatud otsus lõplikuks. Kui Asturcom asus seda otsust täitmisele pöörama, asus pädev siseriiklik kohus seisukohale, et vahekohtuklausel oli ebaõiglane. Ent kohaldatavas siseriiklikus õiguses ei olnud ette nähtud, et kohus oleks vahekohtuotsuse sundtäitmise otsustamise menetluses pädev otsustama, kas vahekohtuklausel on ebaõiglane, kui vahekohtuotsus on muutunud lõplikuks. Neil asjaoludel küsis siseriiklik kohus Euroopa Kohtult, kas ta võib omal algatusel kontrollida vahekohtukokkuleppe kehtivust ning vastavalt tühistada vahekohtuotsuse, kui ta peaks leidma, et vahekohtukokkuleppe sisaldas ebaõiglast vahekohtuklauslit.¹⁶

28. Võttes arvesse kohtuotsuse seadusjõu põhimõtte tähtsust, leidis Euroopa Kohus, et *tõhususe põhimõtet* ei või tõlgendada nii laialt, et nõuda sellel alusel siseriiklikult kohtult, et ta täiel määral korvaks sellise tarbija täieliku tegevusetuse, kes ei osalenud vahekohtumenetluses ega esitanud hagi seetõttu lõplikuks muutunud vahekohtuotsuse tühistamiseks.¹⁷

29. Siiski leidis Euroopa Kohus, et *võrdväarsuse põhimõte* nõuab, et kui siseriiklik kohus, kes lahendab lõpliku vahekohtuotsuse sundtäitmise avaldust, peab siseriiklike menetlusnormide kohaselt omal algatusel hindama, kas vahekohtuklausel on siseriiklike avaliku korra sätetega vastuolus, siis peab ta niipea, kui tema käsutuses on selleks vajalikud õiguslikud ja faktilised asjaolud, omal algatusel hindama ka seda, kas vahekohtuklausel on direktiivi kohaselt ebaõiglane.¹⁸

30. Kohtuotsuses VB Pénzügyi Lízing palus siseriiklik kohus selgitada, kas tal on kohustus omal algatusel korraldada uurimine, et tuvastada erandliku kohtualluvuse ette nägeva lepingutingimuse ebaõigluse üle otsustamiseks vajalikud faktilised ja õiguslikud asjaolud, kui siseriiklik õigus näeb sellise kontrollimise ette üksnes ühe poole nõudel.¹⁹ Euroopa Kohus leidis, et liidu seadusandja poolt ette

13 Kohtuotsus, 30.5.2013, Asbeek Brusse ja de Man Garabito, C-488/11, EU:C:2013:341, punkt 39.

14 Kohtuotsus, 26.10.2006, Mostaza Claro, C-168/05, EU:C:2006:675, punkt 29 (vt käesoleva ettepaneku punkt 20). Kui S. Kuijpers oli käesolevas asjas rahalistes raskustes täitmaks kdG õppetootuste osakonnaga sõlmitud maksekava 200 euro maksmise kohta kuus, võis tal olla raskusi palkamaks ka advokaati, kes oleks teda järgnevas kohtumenetluses kaitsnud.

15 Kohtuotsus, 14.6.2012, Banco Español de Crédito, C-618/10, EU:C:2012:349, punkt 46 ja seal viidatud kohtupraktika. Vt ka minu ettepanek, kohtuasi Faber, C-497/13, EU:C:2014:2403, punktid 57–59.

16 Kohtuotsus, 6.10.2009, Asturcom Telecomunicaciones, C-40/08, EU:C:2009:615, punktid 20–27.

17 Kohtuotsus, 6.10.2009, Asturcom Telecomunicaciones, C-40/08, EU:C:2009:615, punkt 47.

18 Kohtuotsus, 6.10.2009, Asturcom Telecomunicaciones, C-40/08, EU:C:2009:615, punkt 53.

19 Kohtuotsus, 9.11.2010, VB Pénzügyi Lízing, C-137/08, EU:C:2010:659, punkt 45.

nähtud tarbijakaitse tõhususe tagamiseks peab siseriiklik kohus seega *kõikidel juhtudel ja olenemata siseriikliku õiguse normidest* tuvastama, kas vaidlusalune tingimus on või ei ole müüja või teenuste osutaja ja tarbija vahel eraldi kokku lepitud ning kas see seega kuulub direktiivi 93/13 kohaldamisalasse.²⁰

31. Seda lähenemist kinnitati kohtuotsuses Banco Español de Crédito (mis käsitles laenuosade hilinenud tagasimaksmisel viivitusintressi ette nägevat tingimust). Euroopa Kohus leidis, et menetluseeskiri, mis ei anna kohtule, kellele on esitatud maksekäsu nõue, mingit võimalust hinnata omal algatusel, kas lepingutingimused on ebaõiglasel, kui tarbija ei ole vastuväidet esitanud, ehkki kohtule on juba teada kõik vajalikud õiguslikud ja faktilised asjaolud, on oma laadilt selline, mis võib kahjustada direktiiviga 93/13 taotletud kaitse tõhusust.²¹

32. Kohtuotsuses ERSTE Bank Hungary arendas Euroopa Kohus seda seisukohta edasi, selgitades, et direktiivis 93/13 tagatud tõhus kohtulik kaitse põhineb nimelt eeldusel, et üks lepingu pooltest pöördub eelnevalt riiklikku kohtusse.²² Märgiksin, et kui tarbija ise ei ole menetluse algatanud pool, siis on menetlus tõenäoliselt suunatud tema vastu ning tehtav kohtuotsus mõjutab tema õiguslikku olukorda olenemata sellest, kas ta menetluses osaleb või mitte.

33. Minu arvates saab kohtupraktikast tuletada järgmised põhimõtted: i) tõhususe põhimõte ei nõua, et siseriiklik kohtusüsteem sekkuks, kui kumbki lepingu pooltest ei ole algatanud menetlust siseriiklikes kohtutes; ii) kui menetlus on algatatud, siis peavad nimetatud kohtud kõikidel juhtudel omal algatusel ning olenemata siseriiklikes õigusnormides sätestatust kontrollima, kas leping kuulub direktiivi 93/13 kohaldamisalasse; iii) kui see on nii, siis peavad nad samuti omal algatusel analüüsima selle lepingu tingimuste õiglust; iv) direktiivis sätestatud reeglite imperatiivsus tähendab, et neid tuleb kohaldada olenemata sellest, milline staatus on antud neid rakendavatele siseriiklikele eeskirjadele siseriiklikus õiguskorras, ning vaatamata poolte menetlustoimingutele või nõuetele.

34. Seda järeldust ei muuda asjaolu, et tarbija ei olnud menetluse algatanud pool, et ta ei osalenud kohtuistungil või et ta ei tuginenud direktiivile 93/13.

35. Eeltoodut arvestades võib pidada probleemseks Belgia õigusnorme, mis lubavad kohtutel kontrollida omal algatusel ainult seda, ega nõue ole vastuolus siseriiklike avaliku korra eeskirjadega, ent ei võimalda samal ajal kontrollida, kas asjaomane küsimus on vastuolus direktiivis 93/13 sätestatud põhimõtetega.

36. Ent neid eeskirju tuleb tõlgendada kooskõlas liidu õigusega. Kui siseriiklik kohus on siseriiklike menetlusnormide kohaselt pädev omal algatusel hindama õigustoimingu kehtivust siseriiklike avaliku korra sätete alusel, peab võrdväarsuse ja tõhususe põhimõtetest lähtuvalt kasutama niisugust pädevust ka seoses liidu õiguse imperatiivsete normidega. Seda tõlgendust arvestades ma nõustun Belgia valitsuse lähenemisega, mis põhineb kohtuotsusel Asbeek Brusse ja de Man Garabito²³ ja mille kohaselt kohtupidamise seadustiku artikli 806 järgi peab kohtunik hindama, kas tingimus on direktiivi 93/13 kohaselt ebaõiglane, omal algatusel, samamoodi, nagu ta teeb seda seoses siseriiklike avaliku korra eeskirjadega.

37. Seetõttu olen seisukohal, et siseriiklikul kohtul on pädevus ja kohustus kontrollida omal algatusel, kas leping kuulub direktiivi 93/13 kohaldamisalasse, isegi kui temalt ei ole seda konkreetselt taotletud muu hulgas seetõttu, et tarbija ei ole menetluses osalenud.

20 Kohtuotsus, 9.11.2010, VB Pénzügyi Lízing, C-137/08, EU:C:2010:659, punkt 51.

21 Kohtuotsus, 14.6.2012, Banco Español de Crédito, C-618/10, EU:C:2012:349, punkt 53.

22 Kohtuotsus, 1.10.2015, ERSTE Bank Hungary, C-32/14, EU:C:2015:637, punkt 63.

23 Kohtuotsus, 30.5.2013, C-488/11, EU:C:2013:341, punkt 45.

Teine ja kolmas küsimus

Üldised märkused

38. Enne teise ja kolmanda küsimuse sisulist käsitlemist, mida on kõige parem teha koos, tuleb piiritleda nende sisu.

39. Mõiste „ettevõtja“ kasutamine teises küsimuses näib tarbijakaitse kontekstis üllatav. Eeldan, et seda seletab eelotsusetaotluse aluseks oleva siseriikliku õiguse sätete sõnastus.

40. Nagu Belgia valitsus oma kirjalikes seisukohtades selgitab, kasutas Belgia seadusandja selleks, et võtta siseriiklikku õigusse üle direktiivi 93/13 artikli 2 punktis c kasutatud mõiste „müüja või teenuste osutaja“, konkurentsioigusest pärinevat mõistet „ettevõtja“.²⁴ Näib tõenäoline, et just see pani siseriikliku kohtu küsima, kas niisugust vaba haridusasutust nagu kdG käesolevas asjas, mis annab tarbijale riigi finantseeritud haridust, saab pidada „ettevõtjaks“ liidu õiguse tähenduses.

41. Ent liidu õiguse ühetaolise kohaldamise vajadusest tuleneb, et kui liidu õigusnorm ei viita konkreetse mõiste puhul liikmesriikide õigusele, tuleb seda mõistet tõlgendada kogu Euroopa Liidu piires autonoomselt ja ühetaoliselt ning sellise tõlgenduse andmisel tuleb arvesse võtta sätte konteksti ja asjaomase õigusakti eesmärki.²⁵

42. Direktiivis 93/13 ongi mõiste „müüja või teenuste osutaja“ määratletud viitamata liikmesriikide õigusele. Sellest tuleneb, et seda mõistet tuleb direktiivi kohaldamisel pidada ELi õiguse autonoomseks mõisteks, mida tuleb tõlgendada kogu Euroopa Liidu piires ühetaoliselt.

43. Mõiste „müüja või teenuste osutaja“ tähendus ei saa järelikult sõltuda sellest, kuidas liikmesriigi seadusandja on otsustanud selle mõiste oma riigi õigusse üle võtta. Olenemata asjaolust, kas direktiivi üle võtvas liikmesriigi õigusaktis kasutatakse mõisteid „müüja või teenuste osutaja“, „äriühing“, „kaupleja“, „ettevõtja“ või „majandus- või kutsetegevuse raames tegutsev isik“, tuleb seda tõlgendada ühetaoliselt vastavalt direktiivi 93/13 artikli 2 punktis c sätestatud määratlusele. Seetõttu ei oma siin tähtsust see, milline on mõiste „ettevõtja“ sisu konkurentsioiguses, ega see, kuidas seda tõlgendatakse teenuste osutamist käsitlevas kohtupraktikas. Oluline on, kas tarbija ja sellise isiku nagu kdG vaheline leping kuulub direktiivi 93/13 kohaldamisalasse.

44. Eeltoodut arvestades saan aru, et eelotsusetaotluse esitanud kohus soovis nii teise kui kolmanda küsimusega kindlaks määrata, kas sellist vaba haridusasutust nagu kdG, mis annab riigi finantseeritud haridust, tuleb käsitada „müüja või teenuste osutajana“ vastavalt direktiivi 93/13 artikli 2 punktis c sätestatud määratlusele.

Mõiste „müüja või teenuste osutaja“ kohaldamisala

45. Belgia valitsus väidab, et sellist vaba haridusasutust nagu kdG, mis annab riigi finantseeritud haridust, ei saa pidada direktiivi 93/13 tähenduses „teenuste osutajaks“. „Teenuste osutamise“ lepingus peaks olema ette nähtud tasu, mis käesolevas asjas puudub või on igal juhul minimaalne. See on nii, kuna kõnealune avalik asutus täidab sotsiaal-, kultuuri- ja haridusvaldkonna ülesandeid, mis on suunatud elanikkonnale tervikuna. Austria valitsus on samal seisukohal.

²⁴ Vt käesoleva ettepaneku punkt 8.

²⁵ Kohtuotsus, 7.9.2017, Schottelius, C-247/16, EU:C:2017:638, punkt 31 ja seal viidatud kohtupraktika.

46. Seevastu Poola valitsus väidab, et selline haridusasutus on direktiivi tähenduses „müüja või teenuste osutaja“. Haridusasutuse ja õpilase vaheline leping on sõlmitud selle asutuse kutsealase tegevuse raames. Tähtsust ei oma see, kas see asutus saab seejuures kasumit.

47. Komisjon leiab, et eristada tuleks kdG haridusalast põhitegevust ning tema juhuslikku täiendavat tegevust krediidiandjana. Käesolev asi puudutab seda teist tegevust. Ehkki kdG haridusalane põhitegevus toimub avalikes huvides ning jääb välja direktiivi 93/13 kohaldamisalast, kuulub tema juhuslik täiendav tegevus selle direktiivi kohaldamisalasse.

48. Minu arvates tuleb mõiste „müüja või teenuste osutaja“ tõlgendamisel lähtekohaks võtta direktiivi 93/13 artikli 2 punktis c sätestatud määratluse konkreetne sõnastus. Kõnealune mõiste koosneb järgmistest elementidest: „füüsiline või juriidiline isik, olenemata sellest, kas viimane on era- või avalik-õiguslikus omandis“, „kes [...] toimib eesmärkidel, mis on seotud tema kaubandus-, majandus- või kutsetegevusega“ ning „direktiiviga hõlmatavate lepingute raames“.

49. Eespool ära toodud määratlust tuleb tõlgendada tema konteksti ning asjaomase õigusakti eesmärki arvesse võttes.²⁶ See on oma laadilt objektiivne ning põhineb teatavatel kontrollitavatel asjaoludel.²⁷ Mõiste „müüja või teenuste osutaja“ on eriomane direktiivile 93/13 ning on minu arvates laiem kui muudes tarbijaõiguse instrumentides kasutatavad mõisted.²⁸

50. Kõnealuse määratluse esimesest osast, nimelt „füüsiline või juriidiline isik, olenemata sellest, kas viimane on era- või avalik-õiguslikus omandis“ on selge, et siseriiklikus õiguses sellise isiku liigituse, õigusliku staatuse või konkreetsete erijoonte kohta sätestatu ei oma tähtsust tema kvalifitseerimisel „müüjaks või teenuste osutajaks“.²⁹

51. Inglise keeleversioonis sõna „any“ kasutamine näitab, et seda mõistet tuleb tõlgendada laialt, et see hõlmaks kõiki füüsilisi või juriidilisi isikuid, kes võivad tarbijatele kehtestada ebaõiglasi lepingutingimusi.

52. Määratluse teises osas nõutakse, et müüja või teenuste osutaja „toimib eesmärkidel, mis on seotud tema kaubandus-, majandus- või kutsetegevusega“.

53. Direktiivis ei piiritleta neid tegevusi mingil viisil peale selle, et need seisnevad kaupade müümises ja teenuste osutamises.³⁰ Lähenemisviis on funktsionaalne: leping peab olema sõlmitud osana isiku kaubandus-, majandus- või kutsetegevusest. Nii mõiste „tarbija“ kui ka mõiste „müüja või teenuste osutaja“ määratlus sõltuvad mõlemad valdkonnast, milles asjaomane isik tegutseb.³¹ „Tarbija“ ning

26 Kohtuotsus, 9.11.2016, Wathelet, C-149/15, EU:C:2016:840, punkt 28 ja seal viidatud kohtupraktika.

27 Vt analoogia alusel kohtujuristi ettepanek, Saugmandsgaard Øe, kohtuasi Wathelet, C-149/15, EU:C:2016:217, punkt 44.

28 Neis instrumentides eri terminite kasutamine kajastab muidugi nende kohaldamisala erinevusi. Nii on Euroopa Parlamendi ja nõukogu 25. mai 1999. aasta direktiivi 1999/44/EÜ tarbekaupade müügi ja nendega seotud garantiide teatavate aspektide kohta (EÜT 1999, L 171, lk 12; ELT eriväljaanne 15/04, lk 223) artikli 1 lõike 2 punktides c ja d kasutatud mõisteid „müüja“ ja „tootja“; Euroopa Parlamendi ja nõukogu 11. mai 2005. aasta direktiivi 2005/29/EÜ, mis käsitleb ettevõtja ja tarbija vaheliste tehingutega seotud ebaausaid kaubandustavasid siseturul ning millega muudetakse nõukogu direktiivi 84/450/EMÜ, Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiive 97/7/EÜ, 98/27/EÜ ja 2002/65/EÜ ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrust (EÜ) nr 2006/2004, (eabausate kaubandustavade direktiiv) (ELT 2005, L 149, lk 22) artikli 3 punktis b on kasutatud mõistet „ettevõtja“; Euroopa Parlamendi ja nõukogu 23. aprilli 2008. aasta direktiivi 2008/48/EÜ, mis käsitleb tarbijakrediidilepinguid ja millega tunnistatakse kehtetuks nõukogu direktiiv 87/102/EMÜ, (ELT 2008, L 133, lk 66) artikli 3 punktis b on kasutatud mõistet „krediidiandja“; ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu 25. oktoobri 2011. aasta direktiivi 2011/83/EU tarbija õiguste kohta, millega muudetakse nõukogu direktiivi 93/13/EMÜ ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 1999/44/EÜ ja millega tunnistatakse kehtetuks nõukogu direktiiv 85/577/EMÜ ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 97/7/EÜ, (ELT 2011, L 304, lk 64) artikli 2 lõikes 2 on kasutatud mõistet „kaupleja“.

29 Vt analoogia alusel kohtuotsus, 3.10.2013, Centrale zur Bekämpfung unlauteren Wettbewerbs, C-59/12, EU:C:2013:634, punkt 26.

30 Põhjendus 7.

31 Vt kohtujuristi ettepanek, Cruz Villalón, kohtuasi Costea, C-110/14, EU:C:2015:271, punkt 20.

„müüja või teenuste osutaja“ on tehingu vastaspoolel. Suhte ühel poolel on tarbija, kes on paratamatult haavatavam ning nõrgemas positsioonis, ning suhte teisel poolel on müüja või teenuste osutaja, kes on jõupositsioonis, mis võimaldab tal tehingule peale suruda omaenda tingimused. Määratluses ei ole tingimusi, mis puudutaksid müüja või teenuste osutaja tegevuse laadi või eesmärki.

54. Lisaks ei ole direktiivis midagi, mis välistaks selle kohaldamisalast teatavat liiki kaubanduse, äri või kutseala. On tõsi, et põhjenduses 10 sedastatakse, et direktiiviga ei olnud kavas hõlmata mitut liiki *lepinguid*, sealhulgas nt pärimisõigust käsitlevaid lepinguid,³² ent puudub võrdväärne säte, mis käsitleks teatavaid konkreetseid kutsealasid. Vastupidi, põhjenduses 14 märgitakse sõnaselgelt, et direktiivi kohaldatakse ka avalikku laadi kaubandus-, äri- või kutsetegevuse suhtes.

55. Kohtuotsuses Šiba otsustas Euroopa Kohus, et advokaat, kes osutab oma kutsetegevuse käigus tasu eest õigusteenust füüsilisele isikule, kes toimib isiklikel eesmärkidel, on „müüja või teenuste osutaja“ direktiivi 93/13 artikli 2 punkti c tähenduses ning et seda tõdemust ei saa ümber lükata sellega, et advokaatide tegevus on avalikes huvides.³³

56. Tarbijaõigustega seotud direktiivide laiemas kontekstis on Euroopa Kohus samamoodi leidnud, et ebaausate kaubandustavade direktiiviga seoses kasutatud mõiste „kaupleja“ ei välista oma kohaldamisalast üldhuviteenust osutavaid üksusi. Seetõttu otsustas Euroopa Kohus, et mõiste „kaupleja“ hõlmab avalik-õiguslikku asutust, kellele on ülesandeks tehtud osutada sellist üldhuviteenust nagu riikliku ravikindlustussüsteemi haldamine.³⁴ Minu arvates saab sellise lähenemise õiguspäraselt üle kanda mõistele „müüja või teenuste osutaja“ direktiivis 93/13 (milles on lisaks – erinevalt ebaausate kaubandustavade direktiivist – sõnaselgelt märgitud, et selle kohaldamisalasse kuuluvad avalikku laadi tegevused).

57. Ehkki Euroopa Kohus viitas seal „kauplejale“ kui tasustatava tegevusega tegelevale isikule, tegi ta seda selleks, et rõhutada, et ta ei välista ebaausate kaubandustavade direktiivi kohaldamisalast üldhuviteenust osutavaid üksusi ega avalik-õiguslikke juriidilisi isikuid.³⁵ Üleüldse täidetakse avalikku laadi ja avaliku huviga seotud ülesandeid tihti mittetulunduslikult. Sellest tulenevalt olen seisukohal, et organisatsiooni tulunduslik või mittetulunduslik iseloom ei puutu asjasse, kui küsimuse all on mõiste „müüja või teenuste osutaja“ sisustamine konkreetse lepinguga seoses.

58. Mis puudutab osutatud teenuse laadi, siis ma ei leia, et Belgia valitsuse ja komisjoni argument, mille kohaselt peamiselt riigieelarvest finantseeritavat avalikku haridust ei saa pidada ELTL artikli 57 kohaselt teenuseks, tähendaks, et sellest tulenevalt on haridusasutused välistatud direktiivi 93/13 kohaldamisalast, kui nad sõlmivad ebaõiglase tingimustega lepinguid.

59. Tõsi, Euroopa Kohus on leidnud, et koolitused, mida pakuvad riiklikku haridussüsteemi kuuluvad teatud asutused, mida täielikult või peamiselt rahastatakse riigi vahenditest, on teenuse mõiste alt välja arvatud, kuna sellise süsteemi loomisel ja ülalpidamisel ei ole riigil kavatsust arendada tasulist tegevust, vaid ta täidab oma sotsiaalseid, kultuurilisi ja haridusalaseid ülesandeid oma elanike suhtes.³⁶

60. Ent samas on kohtupraktikas järjekindlalt leitud, et koolitus, mida pakkuvad haridusasutusi rahastatakse peamiselt eravahenditest (eeskätt, ent mitte ainult õppijate ja nende vanemate poolt), on teenus ELTL artikli 57 tähenduses, kuna nende asutuste eesmärk ongi pakkuda tasu eest teenuseid.³⁷

32 Huvipakkuvalt puudub materiaalõiguslik säte, mis reguleeriks konkreetselt selle põhjenduse kolmandas osas ette nähtud erandeid.

33 Kohtuotsus, 15.1.2015, Šiba, C-537/13, EU:C:2015:14, punktid 24 ja 25.

34 Kohtuotsus, 3.10.2013, Zentrale zur Bekämpfung unlauteren Wettbewerbs, C-59/12, EU:C:2013:634, punktid 37 ja 41.

35 Kohtuotsus, 3.10.2013, Zentrale zur Bekämpfung unlauteren Wettbewerbs, C-59/12, EU:C:2013:634, punkt 32.

36 Kohtuotsus, 7.12.1993, Wirth, C-109/92, EU:C:1993:916, punkt 15.

37 Kohtuotsus, 20.5.2010, Zanotti, C-56/09, EU:C:2010:288, punktid 32 ja 33 ja seal viidatud kohtupraktika.

61. Neist kahest kohtupraktika liinist nähtub, et Euroopa Kohtu hinnangul on ELTL artikli 57 tähenduses teenuse määratlemisel põhiline kriteerium see, kas asjaomast teenust pakutakse tasu eest, ning mitte täidetavate ülesannete laad.

62. Niisugust lähenemist kinnitab ebaausate kaubandustavade direktiivi³⁸ käsitlev kohtupraktika, kuivõrd selle kohaselt kuulub nimetatud direktiivi kohaldamisalasse sellist üldhuviteenust nagu riikliku ravikindlustussüsteemi haldamine osutav avalik-õiguslik asutus.³⁹ Ebaausate kaubandustavade direktiivil on sama õiguslik alus kui direktiivil 93/13, nimelt EÜ artikkel 95 (varem EMÜ artikkel 100a, praegu ELTL artikkel 114), mis käsitleb õigusnormide ühtlustamist. Selles õiguslikus aluses rõhutatakse sõnaselgelt vajadust näha õigusaktides ette tarbijakaitse kõrge tase,⁴⁰ ent sellist eesmärki teenuste osutamise vabadust käsitlevas ELTL artiklis 57 ei mainita.

63. Ning lõpuks ei sisalda direktiiv 93/13 mingit piirangut asjaomaste tegevuste laadi ja eesmärgi ega ka nende rahastamise viisi osas. Vastupidi, selles on sõnaselgelt märgitud, et selle kohaldamisalasse kuuluvad avalikku laadi teenused.⁴¹

64. Seetõttu leian, et asjaolu, et füüsiline või juriidiline isik pakub riigi finantseeritud haridust, ei välista tema lugemist „müüjaks või teenuste osutajaks“ direktiivi 93/13 artikli 2 punkti c tähenduses.

65. Mõiste „müüja või teenuste osutaja“ määratluse kolmanda osa (*direktiiviga hõlmatavate lepingute raames*) suhtes nähtub direktiivi 93/13 artikli 1 lõikest 1 ja artikli 3 lõikest 1 selgelt, et direktiivi kohaldatakse „müüja või teenuste osutaja ning tarbija vahel sõlmitud lepingutes“ sisalduvatele tingimustele, mille suhtes ei ole „eraldi kokku lepitud“. ⁴² Direktiivi põhjendus 10 rõhutab selle mõiste laia kohaldamisala. Direktiivi kohaldatakse müüjate või teenuste osutajate ning tarbijate vahel sõlmitud „kõigi lepingute“ suhtes (välja arvatud töölepingud, pärimisõigust ja perekonnaõigust käsitlevad lepingud ning lepingud, mis on seotud äri- või täisühingute asutamise ja töö korraldamisega). ⁴³ Leping võib olla kirjalik või suuline. ⁴⁴ Direktiivi kohaldamisala kindlaksmääramisel ei oma lepingu eesmärk tähtsust. ⁴⁵

66. Määrava tähtsusega on tõik, et direktiiv 93/13 määratleb enda kohaldamisalasse kuuluvad lepingud *lepingupoolte staatuse* alusel, lähtudes sellest, kas nad tegutsevad eesmärkidel, mis on seotud nende kaubandus-, majandus- või kutsetegevusega. Niisugune kriteerium vastab ideele, millel põhineb direktiiviga rakendatud kaitsesüsteem ning mille kohaselt tarbija on müüja või teenuste osutajaga võrreldes nõrgemal positsioonil, mis puudutab nii mõjukust läbirääkimistel kui ka teadmisi. Sellest tulenevalt võib tarbija olla sunnitud nõustuma müüja või teenuste osutaja poolt eelnevalt koostatud tingimustega, ilma et tal oleks võimalik nende tingimuste sisu mõjutada. ⁴⁶

67. Eeltoodust tuleneb, et „müüja või teenuste osutaja“ direktiivi 93/13 tähenduses on füüsiline või juriidiline isik, olenemata sellest, kas viimane on era- või avalik-õiguslik ning olenemata tema õiguslikust staatusest või omadustest, kes: i) pakub mis tahes kaupu või teenuseid; ii) sõlmib lepingu tarbijaga, kui iii) see leping on seotud tema kutsealase tegevusega. Asjasse ei puutu ei laad (avalik või era), ese (avalik või eraülesanne, üldhuviteenus) ega tulemus (tulunduslik või mittetulunduslik). Samuti ei ole oluline lepingu eesmärk, piisab sellest, et see on sõlmitud tarbija ning müüja või teenuste osutaja vahel ning on seotud viimatinimetatu kaubandus-, majandus- või kutsetegevusega.

38 Vt käesoleva ettepaneku punkt 56.

39 Kohtuotsus, 3.10.2013, Zentrale zur Bekämpfung unlauteren Wettbewerbs, C-59/12, EU:C:2013:634, punktid 37 ja 41.

40 Vt EMÜ artikli 100a lõige 3 ja EÜ artikli 95 lõige 3.

41 Põhjendus 14. Vt ka kohtuotsus, 15.1.2015, Šiba, C-537/13, EU:C:2015:14, punktid 24 ja 25.

42 Kohtuotsus, 15.1.2015, Šiba, C-537/13, EU:C:2015:14, punkt 19.

43 Põhjendus 10.

44 Põhjendus 11.

45 Kohtumäärus, 14.9.2016, Dumitraș, C-534/15, EU:C:2016:700, punkt 27.

46 Kohtuotsus, 15.1.2015, Šiba, C-537/13, EU:C:2015:14, punktid 21 ja 22 ja seal viidatud kohtupraktika.

68. Seetõttu leian, et vaba haridusasutus, mis annab riigi finantseeritud haridust, on „müüja või teenuste osutaja“ direktiivi 93/13 tähenduses, kui ta sõlmib selle direktiiviga hõlmatud lepingu oma tegevustega seotud eesmärkidel. Kas käesolevas asjas on tegemist sellise olukorraga ning kas S. Kuijpersi ja kdG vahel sõlmitud leping on vastuolus selles direktiivis sätestatud imperatiivsete normidega, peab kindlaks tegema siseriiklik kohus.

Ettepanek

69. Kõikidest eeltoodud kaalutlustest lähtudes teen Euroopa Kohtule ettepaneku vastata Vredegerecht te Antwerpen (Antwerpeni esimese astme kohus, Belgia) eelotsuse küsimustele järgmiselt:

- Siseriiklikul kohtul on pädevus ja kohustus kontrollida omal algatusel, kas leping kuulub nõukogu 5. aprilli 1993. aasta direktiivi 93/13/EMÜ ebaõiglaste tingimuste kohta tarbijalepingutes kohaldamisalasse, isegi kui temalt ei ole seda konkreetselt taotletud muu hulgas seetõttu, et tarbija ei ole menetluses osalenud.
- Vaba haridusasutus, mis annab riigi finantseeritud haridust, on „müüja või teenuste osutaja“ direktiivi 93/13 tähenduses, kui ta sõlmib selle direktiiviga hõlmatud lepingu oma tegevustega seotud eesmärkidel. Siseriiklik kohus peab igal konkreetsel juhul kindlaks tegema, kas tegemist on sellise olukorraga ning kas asjaomane leping on vastuolus selles direktiivis sätestatud imperatiivsete normidega.